

SLAVKO PREGL

Skrita avtobiografija v petdesetih knjigah ali kako sem iz življenja pobegnil v zgodbe

Doslej sem napisal eno uradno avtobiografijo z naslovom *Srajca srečnega človeka*. Ta ne sodi v mladinsko literaturo. Napisal pa sem tudi petdeset knjig za mlade bralce. Nobena ni označena za avtobiografijo. Ko zdaj listam po njih, povsod najdevam svoje avtobiografske prstne odtise. Lahko bi rekli, da sem avtobiografski stric iz ozadja, točneje, vse moje zgodbe tkejo številni različni mulci z mojimi avtobiografskimi vsebinami. Če bi se torej danes lotil avtobiografije, ki bi jo lahko položili v predal »mladinska«, bi se moral soočiti s kupom dejanj in lastnosti, ki sem jih podtaknil svojim junakinjam in junakom, da bi skril samega sebe.

Sem bi najbrž sodila poglavja:

- o prijateljski družini z dvorišča in o tlakovanju poti, ki naj vodijo k oblikovanju dobrih ljudi,
- o pogledih na življenje in svet, ki se spreminjajo glede na dolžino hlač nastopajočih junakinj in junakov,
- o besednjaku, ki je samosvoj in ne maže ne ust ne ušes.

Ko se zdaj spominjam svojih literarnih začetkov, mi pred oči prihaja rahla borba s samim seboj. Zdelo se mi je, da bi zgodbe nedvomno tekle bistveno laže, če bi jih pisal v prvi osebi, a sem se samemu sebi pri tem odločno uprl. Sebi se je v načelu težko upirati, a v tem boju sem zmagal. Ne bi znal pojasniti, če je šlo za sramežljivost ali za kaj drugega, nedvomno pa se je odločitev kasneje izkazala za odlično. Junakom, ki sem jih postavil v zgodbe, sem lahko pripisal popolnoma vse, česar si sebi niti v sanjah ne bi upal povedati, poleg tega pa sem lahko resnične dogodke obogatil z neustavljivimi željami, hrepenenji in izmišljijami ter jih razporedil med množico likov, ki so potem v medsebojnih tvornih povezavah ustvarjali nove in nove dodatne dogodiščine. Lahko bi se reklo, da sem iz svojega življenja pobegnil v svoje zgodbe. Da bi mi šlo pisanje laže od rok, sem fizično svoje junake pogosto oblikoval po družini iz našega dvorišča, pa jih seveda malo prikril ali ozaljšal: Miha, ki je bil v resnici dolg, suh in odrezav, je v zgodbah neustavljiv jedec, malce cmerav in plašen. Sošolka iz gimnazije, ki je s svojim zabavnim jezikom prišla v mesto iz drugega konca domovine in sem jo zaradi njenega govorjenja imenoval Razmeš, pa je bila v resnici taka, kot se kaže v pripovedi, a sem ji pač odredil drugo ime. Genij je bil res genij, Pesnik je pesnil na vseh mogočih področjih, Žan je žel ugled zaradi svojih jedrnatih misli ... *Geniji v kratkih hlačah* so verna zabeležka o napovedih, kaj vse je podlaga za rast in odlaganje hlač vseh mogočih dolžin. Biba,

Pika, Kocka in druge sošolke pa pri tem igrajo neizogibne in nezamenljive vloge. Fantje se skušajo delati, da jih ni ali da jim je vseeno, kaj počnejo, vendar dekleta seveda držijo vse bistvene vajeti v rokah. In česar današnja mlada generacija verjetno ne more niti razumeti niti verjeti: živeli, preživeli in vmes uživali smo brez mobilnih telefonov, angleščino pa smo uporabljali le pri pouku angleščine.

Šola je kajpak neusahljiv in večer vir vsakršnih zgodb in jaz sem samo zapisal, za kar je drugim zmanjkalo časa ali so vse skupaj videli drugače. Zapisal sem jih kajpak po svoje, saj mi je ljubše, če se odvijajo duhovito, s prizanesljivo jezo in z nasmehom.

Ob šoli vedno poteka še kup prostovoljnih dejavnosti, v katere dekleta in fantje zdrsnejo sami ali s pomočjo skrbnih staršev, ki svojemu naraščaju želijo nuditi prav vse, kar se da.

Tako so na primer gasilci eden najbolj množičnih tradicionalnih izrazov slovenskega domoljubja. Kot mulc sem bil tudi jaz član pionirske gasilske čete. Naš poveljnik, gasilski veteran, nas je neusmiljeno gnal korakati gor in dol po dvorišču gasilskega doma. Trpljenje je bilo poplačano, ko smo vadili gašenje s pravo vodo v ceveh. V mojem gasilskem času ni v Šentvidu na našo fantovsko jezo izbruhnil noben pravi požar; a vadili smo vseeno. Držati v rokah konec cevi in biti gospodar mogočnega vodnega curka, je velika stvar. Je tudi razigran užitek, kadar curek zadane koga, ki nič hudega sluteč pride okrog vogala. V takih veselih trenutkih smo se od poveljnika gasilske čete v rjoveči lekciji pospešeno naučili besed, ki jih lepo vzgojena domoljubna pionirska prostovoljna gasilska četa nikoli ne uporablja. Seveda smo si vsi gladko zapomnili, česar si ne smemo zapomniti. Kajpak bi bil zelo hud spodrsrlaj, če prostovoljni mladi gasilec, kasneje pisatelj, vsega ne bi verno zabeležil v *Genijih v dolgih hlačah*.

Razigrano uživanje otroštva in mladosti ne poteka molče in brez potolčenih kolen, zato so se zunanjim opazovalcem sem ter tja utrnile misli o vedenju in besednjaku, ki domujeta v mojih zgodbah. Na pobudo pametne urednice sem vsa ta vprašanja skušal urediti v *Počesanih muhah* ali *Zelo zapletenem priročniku o lepem vedenju*. Izkazalo se je, da je knjiga zgrešila nekaj pomembnih bralcev, saj se je štiri-deset let po objavi *Priročnika za klatenje* in zgodbice *Ni bil požar* nekaj eminentnih zdravstvenih ustanov zgrozilo in me – absolutnega nekadilca – javno okaralo kot propagatorja kajenja. In to samo zato, ker je modra mama mulca, ki se je ves uničen od prve kadilske izkušnje premočen privlekel domov, brez hudih besed, kaj šele vzgojnih lekcij, poslala v njegovo sobo. Ampak, ta očitek sem zlahka preživel, saj je takrat na Facebook – kjer me ni! – priletel ljubezniv zapis neznanega bralca: »Kot froc sem se valjal od smeha ob Bojnih zapiskih mestnega mulca.... Kasneje pa sem ob koncu OŠ dobesedno crkaval ob prebiranju Genijev v kratkih hlačah. Šele kasneje sem spoznal čar njegovega humorja - finte nikoli niso smešne same po sebi, temveč ob tem razkrivajo določene lastnosti osebkov in predvsem odnose med njimi. Liki so pa tudi tako pisani, da se je vsakdo od bralcev prepoznal vsaj v enem od njih. Razen tega Pregl nikdar ni v zapiskih deloval kot nekdo, ki bi mularijo obsojal, temveč se je znal živeti vanje in dokazati, da mora vsak, če želi normalno odrasti, kot pubertetnik dati skozi tudi to fazo.«

Priznam, da so mi taka nepričakovana presenečenja od ljudi, ki jih ne poznam, seveda ljuba; mimogrede polnijo ustvarjalne baterije in prilivajo pogum v trenutkih, ko se sem ter tja priklati kakšen dvom.

Teoretiki mladinske književnosti so med drugim zapisali, da gre pri meni za tematiko neproblematičnega otroštva, polnega avanturizma in z močno podkrepljeno komiko. Vse to najbrž drži, saj teoretiki vedno več vedo od praktikov. Vseeno pa gre za določeno razliko, če na problem gledata mulc ali odrasla oseba, še posebej, če je mulc del problema, odrasla oseba pa ga teoretično preučuje iz daljave.

Polagoma bo seveda treba dodati še kakšne druge oznake, saj se moj računalnik stara in ga pri mladinski literaturi zanimajo nove dogodivščine, še posebej otroštvo. Morda gre njegovemu lastniku že na otročje, lahko pa, da ima otroke preprosto rad, še posebej njihovo neustavljivo radovednost in brezmejno domišljijo.

Opazil sem, da bi bilo precej nespametno, če navidezno objektivnega in teoretskega besedila ne bi uporabil za prikrito hvaljenje samega sebe. Zato naj na tem mestu vsem, ki tega niste doživeli, v vednost dodam, da se je v lokalu na Špici ob Ljubljani v Ljubljani pred časom lahko naročalo sladolešno kupo Odprava zelenega zmaja. Ko sem natakarka vprašal, od kod ime, je rahlo presenečeno odvrnil, da je to, kot se mu zdi, verjetno povezano s kakšnim zmajem. Ko sem mu povedal za svojo knjigo in ga pobaral, če bi iz naslova avtorskih pravic lahko dobil kakšen popust pri sladoledu, je prepričljivo in nezaupljivo pojasnil, da je on tu samo natakarka in da za popust ni pristojen. Ja, in takrat je v Ajdovščini igral bend Odprava zelenega zmaja. Ko sem sinu omenil, da me nihče ni vprašal za dovoljenje, me je veselo potolažil, naj bom srečen, saj je moje delo ponarodelo.

Pred časom me je legendarni, zdaj že pokojni Jože Hudeček, novinar kulturne redakcije Televizije Slovenija, ko je bila ta televizija še kulturna, razglasil za klasika mladinske literature. Naziv je seveda zelo laskav, zato si drznem dodati, da me ni strah, da bi zmanjkalo odličnih knjig, saj za menoj prihajajo mlade generacije, pametna dekleta in bistri fantje, ki jim svinčniki in računalniki niso pobegnili v neustavljivo in nekritično proizvodnjo besedil. Nekatere dobijo uradna priznanja, nekatere ne, a tako je pač v življenju. Jaz sem nad mnogimi navdušen in si lastim vsaj drobceno zaslugo, da sem k njihovi rasti nekaj malega prispeval tudi jaz. Če se bosta kakšna res dobra mlada pisateljica ali mladi pisatelj sprva ali prevečkrat izognila nagradam, ju bodo slej ko prej pod nebo poslale ocene izbrušenih bralk in bralcev, kar je v teh dragih časih sijajna brezplačna energija. Meni je njihova vrhunska ustvarjalnost veselo oznanilo, naj se polagoma umaknem uživati staro slavo, novo pa z iskrenim veseljem prepustim njim.

Je pa seveda moja literatura nastajala v konkretnem prostoru in času. Oboje me je na mnoge načine prizadevalo, zato sem brez oklevanja zastavil svojo besedo in se javno nedvoumno izpostavil z imenom in priimkom tudi za stvari, za katere sem bil prepričan, da se je zanje treba boriti. Podlaga za to moje pisanje je bil kajpak študij na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. In, kar je za mladinskega pisatelja skoraj neverjetno, za diplomsko delo sem prejel študentsko Prešernovo nagrado. S tem drugim delom mojega pisanja odraščajoče mlade generacije seveda nisem moril.

Ker je moje literarno pisanje zaradi veselja mladih bralk in bralcev nakopalo veliko dela šolskim in tudi drugim knjižničarkam (in knjižničarjem) po Sloveniji, je marsikatera – ne vem, če iz ljubezni ali zaradi maščevanja – predlagala svojemu županu, naj ugotovi, če znam kaj veselega povedati tudi otrokom, ki so med tem že odrasli. In številni župani so predlog z veseljem sprejeli, saj so na občinske proslave

tako pripeljali nekoga, ki je namesto njih vrlim občankam in občanom lahko zelo kompetentno pripovedoval pravljice. To se mi ni vedno povsem posrečilo, saj je v današnjem svetu preveč nepravljčnih stvari. In to so bili trenutki, ko sem odložil humor in otroško radoživost, svojim junakom iz mladostnih zgodb sem namenil počitek in spregovoril neposredno kar sam. Teh mojih govorov so se naposlušali širom po Sloveniji: od Pirana do Žalca, od Komende do Brežic, v Celovcu ...

In pogosto sem si dal duška. Vljudna publika pač ni mogla pobegniti, jaz pa sem praznil svojo razdraženo dušo.

Na trenutke se namreč zazdi, da ekonomija srca izgublja bitko z ekonomijo kapitala. Nenehno govorimo o bruto družbenem proizvodu, namesto da bi merili bruto družbeno srečo. Molče osuplo beležimo rast dohodkov peščice in rast revščine množic. To ne pelje daleč. Neenakost je namreč sorazmerna z omejevanjem javne lastnine in skupnega dobrega. Ali si ne zaslužiimo pravičnejše delitve? Ali ne bi morali kos velikanske pogače, ki jo narava ponuja in svet ustvarja, dodeliti prav vsakomur in mu omogočiti spodobno življenje? Ali ne bi gromozansko premoženje nekaterih lahko bilo osnova za univerzalni temeljni dohodek za vse? Ali ne vidimo, da ljudje iz dežel svetovnega Juga, ki smo jim pokradli naravna bogastva in jih pahnili v revščino, danes čez nevarna morja prihajajo do nas po košček svojih zakladov, ki smo si jih v stoletjih grobo prilastili?

V današnjem času pogosto ne vemo ali ne želimo vedeti, kaj je prav. Ekonomisti, ki niso znali urediti niti ekonomije, želijo zdaj urejati še vse ostalo. Vsak dan se pojavljajo novi preroki, ki nam pridigajo o duševnem zdravju in notranjem ravnotežju. Vsakršni čudaki postajajo predsedniki. Umetna inteligenca, ki jo razvijamo sami, nas utegne nekega dne celo prerasti in izbrisati. Pred leti sem zato poenostavljeno zapisal, da sem del posebne generacije: vse, za kar smo se borili, je propadlo, vse, proti čemur smo bili, je zmagalo. Z ognjem v očeh smo si namreč prizadevali za družbo po meri človeka, v kateri bi ekonomija služila ljudem in ne ljudje ekonomiji. Željo, ki je ni uspelo uresničiti meni, pa s svojim pisanjem seveda pobalinsko neustavljivo skušam prenašati naprej, na generacije mladih, novih in novih bralcev. Ves čas hvalim knjige in branje, trudim se, da bi bilo obojega več.

Prav na ta trud se navezuje najbolj smešna tragična zgodba, ki se lahko zgodi pisatelju, piscu za otroke od devetega do devetindevetdesetega leta, zato je pač ne morem zamolčati.

Pred leti me je prijatelj Ivo Svetina, takrat predsednik Društva slovenskih pisateljev, prosil, naj grem z njim na pogovor s slovensko ministrico za finance, saj so vsi v društvu vedeli, da mi poznavanje založništva in številčk ni tuje. Z »oblastjo« naj bi govorili o tem, kako preprečiti prehod pomembne založbe Mladinska knjiga v špekulantske nepremičninske roke oziroma kako naj bi država sooblikovala pomembno kulturno institucijo v javnem interesu. Na pogovoru seveda nisva dosegla nič. Kmalu zatem je na Društvo pisateljev prispelo pismo Komisije za preprečevanje korupcije. V njem je bilo med drugim zapisano, da je ...

»...komisija prejela zapis lobirancev o stiku z lobistom in v okviru nadzora ugotovila, da je v imenu in za račun Društva slovenskih pisateljev izvajal dejanja lobiranja Slavko Pregl ... Iz javno dostopnih podatkov izhaja, da Slavko Pregl ni vpisan v register lobistov ... Na koncu komisija še dodaja, da nezakonito lobiranje kot oblika korupcije vedno povzroča dodatne stroške družbi (več davkoplačevalskih sredstev, nižja gospodarska rast, itd.) ... «

Malo me je streslo. Zapisano je bilo, da sem torej deloval nezakonito in povzročil dodatne stroške družbi, požrl več davkoplačevalskih sredstev ter znižal gospodarsko rast. Potem pa me je prevzelo veliko veselje. KPK je očitno dodobra počistila z znanimi zgodbami velike korupcije pri nas, od prodaje orožja do tatvin skupnega premoženja, saj je končno v njene skrbne roke padel še član Društva slovenskih pisateljev, ki je svojemu predsedniku svetoval v pogovoru s finančno ministrico, ko sta ji šla povedat, kar sta nešteto krat (tako Svetina kot Pregl) že povedala javno, tudi kulturnim ministrom, bankirjem in bralstvu. Seveda, zastonj (upam, da ne tudi zaman) in v svojem prostem času. Kljub hudim očitkom sem sklenil, da bom še naprej povsod, kjer se le da, delal v dobro (lobiral?) slovenskega jezika in slovenske knjige. Morda bo prav zato KPK svoja pisma čez nekaj let še lahko pisala v slovenskem jeziku.

Z drugimi besedami: mladinskim pisateljicam in pisateljem polagam na srce, da seveda skrbno gledajo v svoje računalnike, ko bodo pisali zgodbe za mlade bralce. Nikakor in nikoli pa ne smejo spregledati, kaj se godi v družbi okoli njih. Nikakor in nikjer ne smejo molčati, ko bodo videli, da gre kaj narobe, da škodi in je nemooralno. Tudi ta dejanja bodo nekoč del njihovih (avto)biografij.

Ko zdaj listam po *Odpravi zelenega zmaja*, po *Priročniku za klatenje*, se srečujem z Geniji v kratkih, dolgih hlačah in brez njih, pa trčim v *Carja brez zaklada* in dogodivščine *Pod lastovičjih zvonikom*, srečam *Počesane muhe*, zavijem v *Slaščičarno pri veseli Eli*, razlagam, *Zakaj ima babica dve palici* ... in se družim s *Fantom*, ki je lepo pozdravljal, mi je vse bolj jasno, zakaj nosim *Srajco srečnega človeka* in zakaj sem jo ves čas krojil še za druge.